

ANJIR (*FICUS CARICA*)- QADIMGI DUNYO MEVASI

Xalmuratov M.A¹, Yo'ldosheva S.A², Safarov A.X³

¹DTPI dotsenti, ^{2,3}DTPI talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15618075>

Annotatsiya. Anjir (*Ficus carica*) - Moraceae oilasiga mansub mevali o'simlik bo'lib, qadimdan insoniyat uchun muhim oziq-ovqat va dori sifatida ishlatilgan. Ushbu maqolada anjirning biologik tuzilishi, o'sish jarayoni, ekologik moslashuvi va uning tarixi haqida batafsil ma'lumotlar taqdim etiladi. Shuningdek, anjirning oziq-ovqat va tibbiy foydalari, uning yetishtirilishi va agrotexnik usullari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: anjir, *Ficus carica*, meva, o'sish jarayoni, tibbiy foyda, agrotexnika, ekologik moslashuv.

Аннотация. Инжир (*Ficus carica*) — это плодовое растение семейства тутовых (Moraceae), которое с древних времён использовалось людьми как продукт питания и лекарственное средство. В статье рассматривается биологическое строение инжира, его рост и развитие, экологическая адаптация и история использования. Также подчёркиваются пищевые и медицинские свойства плодов инжира, его выращивание и агротехнические методы.

Ключевые слова: Инжир, *Ficus carica*, плод, процесс роста, медицинская польза, агротехника, экологическая адаптация.

Abstract. The fig (*Ficus carica*) is a fruit-bearing plant from the Moraceae family, used by humans for food and medicinal purposes since ancient times. This article discusses the biological structure of the fig, its growth process, ecological adaptation, and its historical significance. It also highlights the nutritional and medicinal properties of figs, as well as cultivation techniques and agro-technical practices.

Keywords: fig, *Ficus carica*, fruit, growth process, medicinal benefits, agro-technology, ecological adaptation.

Anjir (*Ficus carica*) juda qadimiy va dunyoning turli burchaklarida keng tarqalgan mevali o'simlikdir. Anjir o'zining tarixiy ahamiyati, oziq-ovqat va tibbiyot sohasidagi foydalari bilan ajralib turadi. Ushbu o'simlikning vatani O'rta Yer dengizi mintaqasi bo'lib, hozirda u dunyoning boshqa qismlarida ham muvaffaqiyatli yetishtirilmoqda. Anjirning biologik tuzilishi, uning o'sish jarayoni, ekologik moslashuvi va agronomik ahamiyati hamda seleksiya yutuqlari haqida ko'proq ma'lumotlar keltirilgan. Anjir daraxti *Ficus* turiga mansub bo'lib, yuqori bo'yli (10 metr va undan yuqori) va keng tarqalgan bo'lib, undan mevalar yetiladi. Ushbu o'simlikning mevalari shifobaxsh va ozuqaviy jihatdan ko'plab vitaminlar, minerallar, tolalar va organik kislotalar boy hisoblanadi. U organizmga foydali bo'lib, yurak-qon tomir tizimiga, oshqozon va ichak faoliyatini yaxshilashga yordam beradi. Anjirning ekologik moslashuvchanligi uni turli iqlim sharoitlarida o'sishga imkon beradi, shu bilan birga suvni tejashga yordam beradi. Anjir juda qadimdan insoniyat tomonidan iste'mol qilinib kelgan meva hisoblanadi. U O'rta Yer dengizi va Yaqin Sharq mamlakatlarida paydo bo'lgan.

Anjirni dastlab qadimgi Misrda, keyinchalik Gretsiya va Rimda o'stirishgan. U nafaqat oziq-ovqat sifatida, balki dori sifatida ham ishlatilgan. Misrda, yunon va rimliklar anjirni o'z

tibbiyotlarida faol foydalanishgan. Fikrlar bo'yicha, anjir organizmdagi turli infeksiyalarni yengillashtirish, asab tizimini tinchlantirish va siydik chiqarishni yaxshilashda yordam beradi. Yunonlar anjirni "hayot daraxti" deb atashgan. Bu meva haqidagi ko'plab ma'lumotlar qadimgi yozma manbalarda uchraydi. Rim imperiyasi davrida anjir sug'orish tizimlarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynagan. Ularni nafaqat oziq-ovqat sifatida, balki turli dori vositalarini tayyorlashda ham ishlatishgan. Bugungi kunda anjir dunyoning ko'plab mintaqalarida keng tarqalgan. U ayniqsa, issiq va quruq iqlim sharoitlariga yaxshi moslashgan.

Anjirning seleksiyasiga ko'p e'tibor qaratilmoqda. Bu esa uning hosildorligini oshirish, iqlim o'zgarishlariga moslashuvchan navlar yaratishga yordam bermoqda. Turkiya, Misr, Fors ko'rfazi mamlakatlari, Hindiston va Ispaniya kabi davlatlar anjirni asosiy agrar ekin sifatida ishlab chiqaradi. Ularning har biri o'zining turli navlari va texnologiyalarini ishlab chiqqan. Anjirni yetishtirishda agrotexnik tadbirlar, shu jumladan, tuproqni tayyorlash, o'g'itlash, sug'orish va zararkunandalarga qarshi kurashish kabi masalalar katta ahamiyatga ega. Shuningdek, anjirning yangi navlarini yaratishda ilg'or ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Anjirning mevalari yuqori ozuqaviy qiymatga ega. Uning tarkibida vitaminlar (A, B, C, E), minerallar (kaliy, temir, kaltsiy), organik kislotalar va tolalar mavjud. Anjirda ko'plab foydali moddalar mavjud bo'lib, ular yurak-qon tomir tizimi uchun foydalidir. U immun tizimini mustahkamlashda, oshqozon va ichak faoliyatini yaxshilashda yordam beradi. Ayniqsa, anjir tarkibidagi tolalar oshqozon-ichak tizimining normal ishlashini ta'minlaydi. Anjirni iste'mol qilish, shuningdek, qandli diabet va oshqozon yarasi kabi kasalliklarning oldini olishda foydalidir.

Anjirni yetishtirishda agrotexnik choralarga katta e'tibor berish zarur. Buning uchun tuproqni tayyorlash, zararkunandalarga qarshi kurashish, o'g'itlash va suvni tejash muhimdir. Anjir o'simligi quruq iqlimga mos keladi, ammo unumdor tuproq va doimiy sug'orish muhim ahamiyatga ega. Yaxshi hosil olish uchun har bir navni yetishtirish uchun alohida sharoitlar yaratish zarur. O'simlikni parvarish qilishda o'g'itlash va zararkunandalarga qarshi kurashishda ekologik usullarni qo'llash tavsiya etiladi. Bu esa ekologik barqaror ekotizim yaratishda yordam beradi.

Anjir mevasining rangi turli xil bo'lishi mumkin, lekin asosan u yashil, sariq, jigarrang va qora ranglar orasida farqlanadi. Meva pishganda, uning rangi va tuzilishi o'zgaradi. Masalan, ba'zi navlar yashil rangda bo'lib, pishganida oltin sariq yoki jigarrangga aylanishi mumkin. Boshqa navlar esa pishganida qora yoki qizil rangga o'zgarganini ko'rish mumkin. Mevani o'rtasida esa jigarrang yoki qizg'ish rangda bo'lgan qismlar mavjud bo'ladi. Anjirning ta'mi juda shirin va o'ziga xosdir. U o'zining yumshoq tuzilishi va bog'langan aromatlari bilan ajralib turadi. Anjirning ichki qismini kesib ko'rsangiz, u ichida mustahkam va shirin to'qimalarni beradi. Bu shirin ta'm meva ichidagi tolalar, mevali sharbatlar va karamellashgan shirinliklar bilan o'zgacha mazmunga ega. Anjirni iste'mol qilganda shirinlik va ozuqaviy qiymat birgalikda taqdim etiladi, bu esa uning ozuqaviy ahamiyatini yanada oshiradi. Anjirning pishish davri yoz faslida boshlanadi va kuzning boshlariga qadar davom etadi. Pishgan mevalar yumshoq bo'lib, shirin va yangi ta'mga ega bo'ladi. Anjirning pishish jarayoni turli navlarga va o'stirilgan hududning iqlim sharoitlariga bog'liq. Ba'zi navlar yozning boshlarida pishib, kuzda yig'iladi, boshqalari esa yozning oxiridan boshlanib, kuzning ilk haftalarida yig'iladi. Pishgan anjirning tashqi qobig'i yumshoq bo'lib, uning ichki qismini tashkil etuvchi shirin va to'liq meva paydo bo'ladi. Pishgan anjirning ta'mi o'zining maksimal shirinligini namoyon qiladi va bu davrda

uning ozuqaviy qiymati yuqori bo'ladi. Anjirni pishganida to'g'ri yig'ish va saqlash zarur, chunki bu meva juda tez yomonlashadi. Shuning uchun uni darhol iste'mol qilish yoki quritib, uzoq muddat saqlash uchun ishlatish afzalroqdir. Anjirning pishgan mevalari, ayniqsa, yangi holda juda tez buziladi, shuning uchun ularni saqlashda ehtiyotkorlik talab etiladi. Biroq, anjirni quritish orqali uzoq vaqt davomida saqlash mumkin. Quritilgan anjirning ozuqaviy qiymati yuqori bo'lib, u to'la shaklda yoki turli o'simlik mahsulotlarida ishlatiladi. Quritilgan anjirda ko'plab vitaminlar, minerallar, tolalar va organik kislotalar mavjud bo'lib, ularning barcha foydali xususiyatlari saqlanadi.

Anjirning ozuqaviy tarkibi yurak-qon tomir tizimiga, oshqozon va ichak faoliyatini yaxshilashga yordam beradi. Shuningdek, anjir immun tizimini mustahkamlashda, qandli diabetni nazorat qilishda va ovqat hazm qilish jarayonlarini yaxshilashda foydalidir. Anjirning shifobaxsh xususiyatlari ham e'tiborga loyiq. U qadimgi davrlardan buyon xalq tabobatida ishlatilgan va uning turli tibbiy preparatlarda ishlatilishi ko'p hollarda tavsiya etiladi. Anjirning foydalari o'zining to'liq shifobaxsh ta'sirini ko'rsatishda, nafaqat meva sifatida, balki dori sifatida ham muhimdir. Anjir (*Ficus carica*) - bu juda qadimiy va foydali mevali o'simlik bo'lib, uning ozuqaviy va tibbiy qiymati dunyoning har bir burchagida qadrlanadi. Mevaning turli ranglari, ta'mi va shifobaxsh xususiyatlari uni juda foydali va qiymatli qilib ko'rsatadi. Shuningdek, anjirning pishish davri va yig'im-terim jarayonlarini to'g'ri tashkil qilish mevaning sifatini saqlab qolish uchun muhimdir. Anjirning ekologik moslashuvchanligi va turli iqlim sharoitlarida yetishtirish imkoniyati, uni global miqyosda keng tarqatishga imkon yaratmoqda. Ushbu o'simlikning mevalari shifobaxsh va ozuqaviy jihatdan boy hisoblanadi. U organizmga foydali bo'lib, yurak-qon tomir tizimiga, oshqozon va ichak faoliyatini yaxshilashga yordam beradi. Anjirning ekologik moslashuvchanligi uni turli iqlim sharoitlarida o'sishga imkon beradi, shu bilan birga suvni tejashga yordam beradi. Anjir juda qadimdan insoniyat tomonidan iste'mol qilinib kelgan meva hisoblanadi.

Demak Anjir o'simligi juda to'yimli va dorivor bo'lishiga qaramasdan viloyatimiz hududida kishilar e'tiborsizligi va iqlim faktorlarining ta'sirida individlar soni keskin kamayishini oldini olish barchamizning tabiat oldidagi muhim burchimiz sanaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tojiboyev Sh.T., Abdurahmonova M.S. Botanika (Oliy o'quv yurtlari uchun darslik). — Toshkent: "Fan", 2020.
2. Karimov Sh.K., Salimov D.E. O'simlikshunoslik asoslari. — Toshkent: "O'qituvchi", 2018.
3. Gapparov F.G. O'simliklar fiziologiyasi va ekologiyasi. — Toshkent: "Universitet", 2019.
4. Степанов С.А., Новиков С.В. Ботаника: Морфология и систематика растений. — Москва: «Колос», 2017.
5. Xalmuratov M.A., Qoraboyeva D.J., Nazaraliyeva M.P. "Zafaron" Monografiya "Termiz publishing senter" Termiz 2025.
6. D.G. Sodikova, Xalmuratov M.A., M.K. Hamroyeva, Sh. U. Mardonov, and S.E. Toshmirov "Ecology of micromycetes of higher plants of the Denov Arboretum" BIO Web of Conferences 105, 06003 (2024) <https://doi.org/10.1051/bioconf/202410506003> AEGISD-IV 2024.

7. M. A Xalmuratov, J Baratov, X Xudoyberdiyeva Viloyatimizdagiayrim kamyob turlarning dorivorlik xususiyatlari. Biologiyaning zamonaviy tendensiyalari: muammolar va yechimlar. 2023/12/21.
8. Xalmuratov Mingboy, Toshmirov Sirojiddin Boysun-Chulbair tog'larining o'simliklar qoplami. Monohrafiya 2023. 114 p.